

Sygn. akt I ACa 898/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Zofia Kawińska-Szwed (spr.)
Sędziowie :	SA Anna Bohdziewicz SO del. Tomasz Ślęzak
Protokolant :	Justyna Wnuk

po rozpoznaniu w dniu 30 stycznia 2013 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. L.

przeciwko Skarbowi Państwa-Dyrektorowi Zakładu Karnego w(...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 13 sierpnia 2012 r., sygn. akt II C 288/11

- 1) oddala apelację;
- 2) zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa-Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;
- 3) przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Katowicach na rzecz radcy prawnego G. J. wynagrodzenie w kwocie 147,60 (sto czterdzieści siedem i 60/100) złotych, w tym podatek od towarów i usług w wysokości 27,60 (dwadzieścia siedem i 60/100) złotych, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 898/12

UZASADNIENIE

Powód wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Zakładu Karnego w (...) kwoty 80 000 zł tytułem odszkodowania z powodu przeludnienia oraz niehumanitarnych warunków w Zakładzie Karnym w (...).

Pozwany Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania.

Pozwany zaprzeczył wszelkim twierdzeniom i zarzutom powoda i zakwestionował jego powództwo co do zasady i co do wysokości.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo, orzekł o kosztach procesu i ustalił, co następuje:

Powód przebywa w Zakładzie Karnym w(...). Od 1 września 2010r. do 6 września 2010r. osadzony był w pawilonie (...) w celi nr(...) o pow. 21,10 m⁽²⁾, przeznaczonej dla 7 osób, od 6 września 2010r. do 8 września 2010r. w pawilonie(...) w celi nr (...) o pow. 14 m⁽²⁾, przeznaczonej dla 4 osób, od 8 września 2010r. do 26 października 2010r. był osadzony w pawilonie (...), w celi nr (...) o pow. 21,60 m⁽²⁾, przeznaczonej dla 7 osób, a od 26 października 2010r. przebywa w pawilonie (...), w celi nr(...) o pow. 21,20 m⁽²⁾, przeznaczonej dla 7 osób. Zaludnienie powyższych cel w czasie pobytu w nich powoda nie przekraczało przewidzianych norm. Zakład Karny w (...) jest jednostką typu półotwartego, tj. cele mieszkalne pozostają otwarte całą dobę. Skazani mają możliwość swobodnego przemieszczania się i korzystania z pól spacerowych, boisk do koszykówki, piłki nożnej oraz piłki siatkowej, o łącznej pow. 1,61 ha oraz korzystania z ogólnodostępnych pomieszczeń, takich jak sali do zajęć sportowych, czytelnia, pomieszczeń grup wyznaniowych i Ruchu (...), biblioteki, sal szkoleniowych i świetlic wyposażonych w sprzęt RTV. Mogą korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych. Sanitariaty umieszczone są poza celami mieszkalnymi i jest w nich zapewniona pełna dyskrekcja. Powód w trakcie pobytu w jednostce penitencjarnej pozwanego nie zgłaszał żadnych zastrzeżeń odnośnie warunków odbywania kary.

Budynki pawilonów mieszkalnych, w których przebywał powód, zostały oddane do użytku w 1964r. Wszystkie budynki podlegają bieżącej konserwacji. Pomieszczenia mieszkalne posiadają dostateczny dopływ powietrza. Raz w roku jest przeprowadzana kontrola przewodów kominowych. Skazani w celach gotują wodę, piorą i suszą odzież, mimo że w jednostce są pomieszczenia przeznaczone wykonywania powyższych czynności, nie wietrzą cel, a w okresie zimowym zatykają otwory wentylacyjne, co może doprowadzić do powstania wilgoci i pleśni. W takich sytuacjach sale są poddawane zabiegom konserwacyjnym. Każda sala mieszkalna jest wyposażona w grzejnik CO. Sprzęt kwaterek znajdujący się w celach został zakupiony w latach 2000-2010. Stan sprzętu w dużej mierze zależy od sposobu korzystania z niego przez osadzonych. Środki czystości wydawane są dwa razy w miesiącu, ich ilość nie jest limitowana i jest wystarczająca do utrzymania czystości w pomieszczeniach. Skazani otrzymują także sprzęt do czyszczenia w postaci mopów, szczotek, szrobrów, misek, zmiotek i szufelek. Czystość i porządek w pawilonie mieszkalnym utrzymują sami skazani. Osadzeni mogą korzystać z zimnej wody w pomieszczeniach w umywalni i ubikacji, raz w tygodniu korzystają z ciepłej wody w pomieszczeniach łaźni. Łaźnia oraz szatnia znajdują się w tym samym budynku. Korzystają z szeregu udogodnień, gdyż cele w pawilonach mieszkalnych są otwarte przez całą dobę, osadzeni w godzinach od 7.30 do 18.30 korzystają z pól spacerowych, terenów zielonych, boiska asfaltowego i zwykłego, świetlicy, biblioteki, boisk do piłki nożnej i piłki siatkowej. Korzystają z zajęć kulturalno-oświatowych, które mają na celu redukcję negatywnych skutków izolacji penitencjarnej.

W celi, w której powód jest zakwaterowany od 26 października 2010r. (cela nr(...) w pawilonie (...), o pow. 21,20 m⁽²⁾) przebywa stale 7 osadzonych. Łaźnia i sale mieszkalne znajdują się w tym samym pawilonie. Skazani mogą codziennie korzystać z łaźni, jest nieograniczony dostęp do zimnej wody. Między godziną 8.00 a 18.30 skazani mogą swobodnie poruszać się po terenie zakładu.

Powód składał wnioski o udzielenie przepustki w miesiącach lutym, lipcu, listopadzie i grudniu 2011r. oraz w maju 2012r. Uzyskał zezwolenie na przepustkę na jeden dzień 3 lutego 2011r. oraz w dniach 25-27 stycznia 2012r.

Wbrew twierdzeniom powoda zakład, nie był wizytowany przez komisję z Unii Europejskiej.

Sąd nie uwzględnił wniosków dowodowych dotyczących zobowiązania pozwanego do udzielenia informacji o liczbie skarg i wniosków na odbywanie kary przez osadzonych w pawilonie, którym obecnie przebywa powód, do

przedstawienia listy więźniów, którzy przebywali w zakładzie karnym w (...) od 1 września 2010r. ze wskazaniem, w jakich celach byli osadzeni, o przesłuchanie kolejnych świadków A. W. i P. W. (1), a także o przeprowadzenie oględzin zakładu karnego oraz dowodu z opinii biegłego, którego zadaniem będzie dokonanie pomiaru powierzchni celi zajmowanej przez powoda w tym powierzchni, jaka pozostaje po zajęciu przez sprzęt kwaterunkowy.

W ocenie Sądu powyższe wnioski dowodowe zmierzały do przedłużenia postępowania, zaś okoliczności, które miały za ich pomocą zostać stwierdzone, zostały już w sprawie dostatecznie wyjaśnione lub nie miały dla rozstrzygnięcia sprawy żadnego znaczenia. Metraż cel wynika z dokumentacji przedłożonej przez pozwanego i nie wymaga doprecyzowania. Wymagana powierzchnia celi obejmuje także przestrzeń zajmowaną przez sprzęt kwaterunkowy. Oględziny zakładu karnego byłyby bezprzedmiotowe z uwagi na wykonany remont cel.

Sąd dał wiarę zeznaniom świadków K. S., D. K. i P. W. (2), co jednak pozostało bez wpływu na wynik sprawy, ponieważ sporne kwestie, zwłaszcza dotyczące zarzutu przeludnienia, zostały ustalone za pomocą dokumentów przedłożonych przez pozwanego. Przypuszczenia osadzonych dotyczące metrażu sal mieszkalnych oraz ich osobiste wrażenia dotyczące dopuszczalnej ilości osób mogącej przebywać w określonej celi, są rozbieżne z obowiązującymi normami, które te zagadnienia regulują. Zeznania świadków nie potwierdziły zarzutu powoda o niehumanitarnych i niegodnych warunkach panujących w Zakładzie Karnym w (...).

Powód opierał swoje roszczenie na treści art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. Domagał się ochrony dobra osobistego w postaci godności i prawa do intymności, które miały zostać naruszone na skutek umieszczenia go w przeludnionych celach oraz w złych warunkach bytowych w Zakładzie Karnym w (...) (brak czystości w toaletach i łazienkach, brak dostępu do środków chemicznych, służących do czyszczenia i sprzątania, niewystarczająca ilość toalet, łazienka oddalona od pawilonu mieszkalnego, zniszczone linoleum na podłodze w celi).

Przesłanką możliwości zastosowania środków ochrony przewidzianych w art. 24 k.c. jest zarówno naruszenie określonego dobra osobistego, jak i bezprawne działanie prowadzące do tego naruszenia.

Przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe nie wykazało zasadności zarzutu braku zagwarantowania prawa do intymności. Z dokumentów Zakładu Karnego w (...) wynika, że toalety znajdują się poza celami mieszkalnymi i powód ma do nich niczym nieograniczony i nieskrępowany dostęp.

Osadzeni sami utrzymują porządek w pozwanej jednostce penitencjarnej w ramach dyżurów sanitarnych, które wykonywane są minimum dwa razy dziennie. Stan sanitariatów zależy zatem głównie od skazanych i ich zaangażowania w pełnione obowiązki. Środki czystości są wydawane na bieżąco dwa razy w miesiącu, ich ilość nie jest limitowana. Kwestie te są regulowane przez odpowiednie przepisy wykonawcze, które gwarantują zachowanie określonych standardów. Nieprawdziwy okazał się zarzut powoda dotyczący braku palarni w jednostce. Okoliczność, że w odczuciu powoda ilość pisuarów w toalecie jest niewystarczająca, albo wykładzina w celi zanadto sfatygowana, nie stanowi o bezprawności działania pozwanego. Naruszenie dóbr osobistych musi być obiektywne, nie decydują o nim subiektywne odczucia czy przekonania powoda.

Przedstawiony przez powoda obraz warunków bytowych w ZK w (...) nie znalazł potwierdzenia w zeznaniach świadka – współosadzonego z powodem i przebywającego w tych samych co powód realiach.

W świetle powyższych okoliczności Sąd Okręgowy stwierdził, że nie doszło do naruszenia jakichkolwiek dóbr osobistych na skutek bezprawnego działania pozwanego.

Ocena naruszenia dóbr osobistych oparta jest na kryteriach obiektywnych.

Powód miał zapewnione w jednostce wszystkie te standardy, które wynikają z treści art. 110 k.k.w. i rozporządzeń wykonawczych. Miał zatem zapewnione właściwe warunki socjalno-bytowe, respektowane były jego uprawnienia w zakresie zapewnienia właściwych warunków higieny, warunków sanitarnych. Respektowane były prawa powoda do korzystania z tych form rekreacji czy aktywności, jakie przewidują przepisy dotyczące odbywania kary pozbawienia

wolności. Powód nigdy nie skarżył się na naruszenia swoich praw ani administracji jednostek lub wychowawcy, ani sędziemu penitencjarnemu.

Zarzut naruszenia dóbr osobistych powoda z powodu przeludnienia wobec ustalonego w sprawie stanu faktycznego z którego jednoznacznie wynika, że powód nie przebywa u pozwanego w warunkach przeludnienia jest bezzasadny. W ciągu dwóch pierwszych miesięcy pobytu w zakładzie, powód zmieniał trzykrotnie cele i aktualnie, począwszy od 26 października 2010r. jest zakwaterowany z sześcioma współwięźniami w siedmioosobowej sali o pow. 21, 20 m². W celi tej nigdy nie przebywało więcej niż 7 więźniów.

Ponadto ZK w (...) jest zakładem typu półotwartego - cele są otwarte codziennie przez całą dobę, a pawilon mieszkalny jest otwarty w określonych godzinach, co zapewnia powodowi swobodne poruszanie się, nie istnieje konieczność ciągłego przebywania w celi. Na terenie zakładu znajduje się czytelnia, świetlica, kaplica, a na zewnątrz – boiska i pola spacerowe o łącznej pow. 1,61 ha.

Fakt ewentualnego nieprzestrzegania przez pozwanego metrażu 3m² nie może stanowić podstawy odpowiedzialności pozwanego za naruszenie dóbr osobistych powoda. Odpowiedzialność taka zachodziłaby jedynie wówczas, gdyby w konkretnym wypadku skumulowały się jeszcze inne skutki przeludnienia w celach, takie jak złe warunki sanitarne, brak odpowiednich sprzętów w celach, niezapewnienie dostępu do pomocy medycznej, niehigieniczność, brak prywatności przy korzystaniu z urządzeń sanitarnych itp., które ostatecznie mogłyby prowadzić do naruszenia godności osobistej i być przejawem poniżającego traktowania.

Wielokrotnie Europejski Trybunał Praw Człowieka podkreślał w swoich orzeczeniach, że cierpienie i upokorzenie muszą w każdym razie przekraczać nieunikniony element cierpienia wpisanego w pozbawienie wolności, aby stanowiły naruszenie art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 grudnia 1950 r.

Powód mija się z prawdą, twierdząc, że od czasu wytoczenia powództwa w niniejszej sprawie, pozwany stosuje wobec powoda formę represji, polegającą na braku udzielania pozwoleń na odbycie przepustki. Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, że powód w okresie poprzedzającym wniesienie pozwu, uzyskał tylko jeden raz pozwolenie na odbycie przepustki, a ponadto, otrzymał również takie pozwolenie po złożeniu pozwu w sprawie.

Warunki w jakich znalazł się powód nie przybrały formy, niegodziwych, nieludzkich warunków. Nie doszło do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż to wynika z zadań ochronnych i celu zastosowania kary pozbawienia wolności, z kolei zarzut przebywania w warunkach przeludnienia okazał się całkowicie bezpodstawny.

Brak ziszczenia przesłanki bezprawności zachowania pozwanego, tym samym naruszenia dóbr osobistych, skutkuje brakiem podstaw do przyznania powodowi zadośćuczynienia i oddaleniem powództwa.

Sąd dokonał oceny roszczeń powoda także w kontekście zasad współżycia społecznego, o których mowa w art. 5 k.c. Zasady współżycia społecznego obejmują zasady moralne, które ważyć należy w realiach istniejących w społeczeństwie, stąd należy brać pod uwagę realia społeczno-gospodarcze kraju. Biorąc po uwagę właśnie te realia, żądanie zapłaty zadośćuczynienia jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i powszechnym, społecznym poczuciem sprawiedliwości. Poziom zamożności społeczeństwa jest taki, że jego zdolność do wypełnienia różnych zadań jest ograniczona. Nie można abstrahować od stopy życiowej i sytuacji bytowej różnych grup społecznych, która często nie odpowiada standardom zapewnionym osadzonym. Okoliczności te nie mogą stanowić wyłącznej podstawy oddalenia powództwa, jednak nie mogą one pozostawać bez wpływu na ocenę żądania powoda. W kontekście przytoczonych powyżej względów żądanie powoda Sąd Okręgowy uznał za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i elementarnym, powszechnym poczuciem sprawiedliwości.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją powód, który zarzucił naruszenie art. 110 § 2 k.k.w., naruszenie art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 233 kpc i art. 224 § 1 kpc, art. 328 § 2 kpc w zw. z art. 233 § 2 kpc i domaga się jego zmiany przez uwzględnienie

powództwa, względnie uchylenia wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia w każdym przypadku o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Ustalenia i wnioski Sądu Okręgowego poczynione zostały w oparciu o zebrany w sprawie materiał dowodowy, pozwalający na merytoryczne rozstrzygnięcie. Ocena materiału dowodowego nie przekracza granic zakreślonej art. 233 § 1 kpc swobodnej oceny dowodów. Jest bowiem wszechstronna i zgodna z zasadami logicznego rozumowania.

Pozwany wskazał, że od maja 2010 r. nie występuje w pozwanej jednostce penitencjarnej zjawisko tzw. przeludnienia. Wiarygodność tego stwierdzenia nie budzi wątpliwości, gdyż jest to monitorowane nie tylko przez służby więzienne, lecz także przez nadzór resortowy oraz sędziów penitencjarnych. Nadto po 6 grudnia 2009 roku przebywanie w przeludnionych celach mieszkalnych wymagało wydania imiennej decyzji o czasowym umieszczeniu w warunkach przeludnienia. Powód nie przedstawił takiej decyzji, zaś pozwany stwierdza, że z braku przeludnienia nie było potrzeby podejmowania takich decyzji. W związku także i z tym, że powód nie składał skarg na przeludnienie w celi uzasadniony jest wniosek Sądu Okręgowego, że problem przeludnienia nie występował. Z zeznań powoda oraz zawnioskowanych przez niego świadków wynika, że od początku powód był zakwaterowany w celi siedmioosobowej, zaś z wykazu złożonego przez pozwanego, że nadto powód przebywał od 6 września 2010 r. do 8 września 2010 r. w celi przeznaczonej dla 4 osadzonych (cela nr (...) w pawilonie (...)). Powierzchnie cel określone przez pozwanego w przedziale 21,10m⁽²⁾ do 21,60 m⁽²⁾, podobnie określone zostały w zeznaniach świadka K., a świadek S. określił powierzchnię celi nr (...) na około 20 metrów kw. Powód zarzucił, że powierzchnia celi ma 19 metrów kw. i domagał się na tę okoliczność dowodu z opinii biegłego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w kontekście zeznań świadków należało przyjąć jako wykazane, że powierzchnie cel podane przez pozwanego, w oparciu o dokumentację techniczną budynku posiadają wskazaną powierzchnię. W tych okolicznościach żądanie dopuszczenia dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia powierzchni celi, w której osadzony jest pozwany było bezzasadne. Nie doszło do naruszenia przepisów prawa procesowego wskazanych przez powoda, a to wobec należytego wyjaśnienia kwestii braku przeludnienia.

Podzielić należy w pełni wywód Sądu Okręgowego, uczyniony w oparciu o analizę orzecznictwa Trybunału Praw Człowiek, Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Konstytucję RP oraz przepisy prawa materialnego, że ochroną objęte są sytuacje skrajnie dolegliwe, niehumanitarne, poniżające, rażąco wykraczające poza granice dolegliwości związanych z karą izolacyjną.

Także na gruncie orzecznictwa sądów polskich nie budzi wątpliwości, że podzielony jest ten kierunek orzecznictwa.

Sąd Okręgowy wszystkie aspekty odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności wnikliwie rozważył. Istotnie istnieje rozbieżność w zeznaniach świadka D. K. oraz pozostałych świadków co do miejsca położenia łaźni. Jeśli przyjąć, że łaźnia położona jest w innym budynku, to nie ma ten fakt żadnego wpływu na prawidłową ocenę Sądu Okręgowego, że nie nastąpiło naruszenie dóbr osobistych powoda. Powód domagał się poszanowania godności i intymności. Nie sposób jest podzielić stanowisko powoda o naruszeniu przez pozwanego wymienionych dóbr, który na miarę zamożności społeczeństwa czyni starania o poprawę warunków w pozwanej jednostce penitencjarnej przez remonty i modernizację pomieszczeń.

Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że powód przebywa w zakładzie typu półotwartego i może korzystać w szerokim zakresie z różnorodnych form aktywności poza celą.

Po stronie pozwanej nie zachodzą tego rodzaju działania, które można uznać za nakierowane na poniżające i niehumanitarne traktowanie osadzonych, w tym powoda. Okresowe niedogodności we wszelkich przejawach

bytowania są udziałem ludzi także w warunkach wolnościowych, stąd upatrywanie naruszenia godności i intymności przez powoda, w warunkach panujących u pozwanego ocenić należy za nacechowane nadmiernym subiektywizmem.

Nie znajduje Sąd Apelacyjny podstawy do podzielenia zarzutów apelacji naruszenia przez Sąd Okręgowy wskazanych przez skarżącego przepisów prawa materialnego i procesowego. Ustalenia z wyjątkiem korekty wynikającej z niniejszych motywów Sąd Apelacyjny jako prawidłowe przyjmuje za swe własne.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 kpc orzekł jak w sentencji.

Rozstrzygnięcie o kosztach uzasadnia art. art. 98 i 99 kpc oraz § 19 u.o.k.s. w zw. z art. 108 § 1 kpc.